
1-2•97

ROMANO DŽANIBEN

ČASOPIS
ROMISTICKÝCH
STUDIÍ

„VEDLEJŠÍ ÚŘAD“ PROF. MUDR. KUTLÍKA-GARUDA

Motto

Vytvořte si vedlejší úřad, pokud možno tajné vedlejší povolání.

Zbystřete zrak a hledejte, kde člověk potřebuje

trochu vašeho času, vaší úcty, společenství...

Nedejte se zastrašit, musíte-li čekat nebo experimentovat.

Budte připraveni na zklamání.

Avšak nepomeškejte takovýto vedlejší život,

ve kterém se projevíte jako člověk.

*(Z myšlenek dr. Alberta Schweitzera,
Kultura a etika, 1923)*

Dne 21. února 1997 jsme měli čest si připomenout významné životní jubileum profesora MUDr. Igora E. Kutlíka-Garuda, narozeného před 80 lety v Bratislavě. V jeho osobě se v oblasti romistiky setkáváme s typem „spontánního“ badatele, v současné době v důsledku rozvoje výzkumu a rostoucí dostupnosti informací stále vzácnějším.

Svoji „Ameriku“ musel profesor Kutlík sám pro sebe objevovat zdaleka ne v konzervativním tichu studoven či zaprášených knihoven, nýbrž krok za krokem po úzkých a málo vyšlapaných chodnících vedoucích do romských osad. Předmět svého zájmu - Romy - „studoval“ v jejich přirozeném prostředí, v drsném terénu, přičemž se nezpronevřil krédu, které pro svou práci definoval: „Chce-li člověk Romy poznat, musí s nimi splynout, musí přjmout jejich životní způsob a návyky.“

V pozadí jeho neslábnoucí vědecké aktivity, prezentované publikacemi činností na stránkách odborných časopisů doma i v zahraničí, se skrývá osobní pozitivní zkušenosť s příslušníky romského etnika. Vřelé chlapecké přátelství s romským chlapcem Ďulou Tavalym z Modry-Kráľové, navázané na prahu mládí, v dobách medicínských studií, obstálo v pro-vérce času, neuvízlo v zákrutách životních peripetií a utvrdilo se v pevný, doživotní vztah.

Tento hluboce lidský přístup pak provázel výzkumy profesora Kutlíka po celý život, i když do spektra svého zájmu zahrnul i jiné skupiny romské populace, zejména

Prof. Kutlík v r. 1975

vištucké a voderadské Romy olašské, či Vlašické, což je jím ražený a argumentačně podložený termín (*viz dále jeho článek*), ale i Sinti, kteří na západní Slovensko přijízděli sezónně zřejmě z jižní Moravy a s nimiž po několik týdnů kočoval.

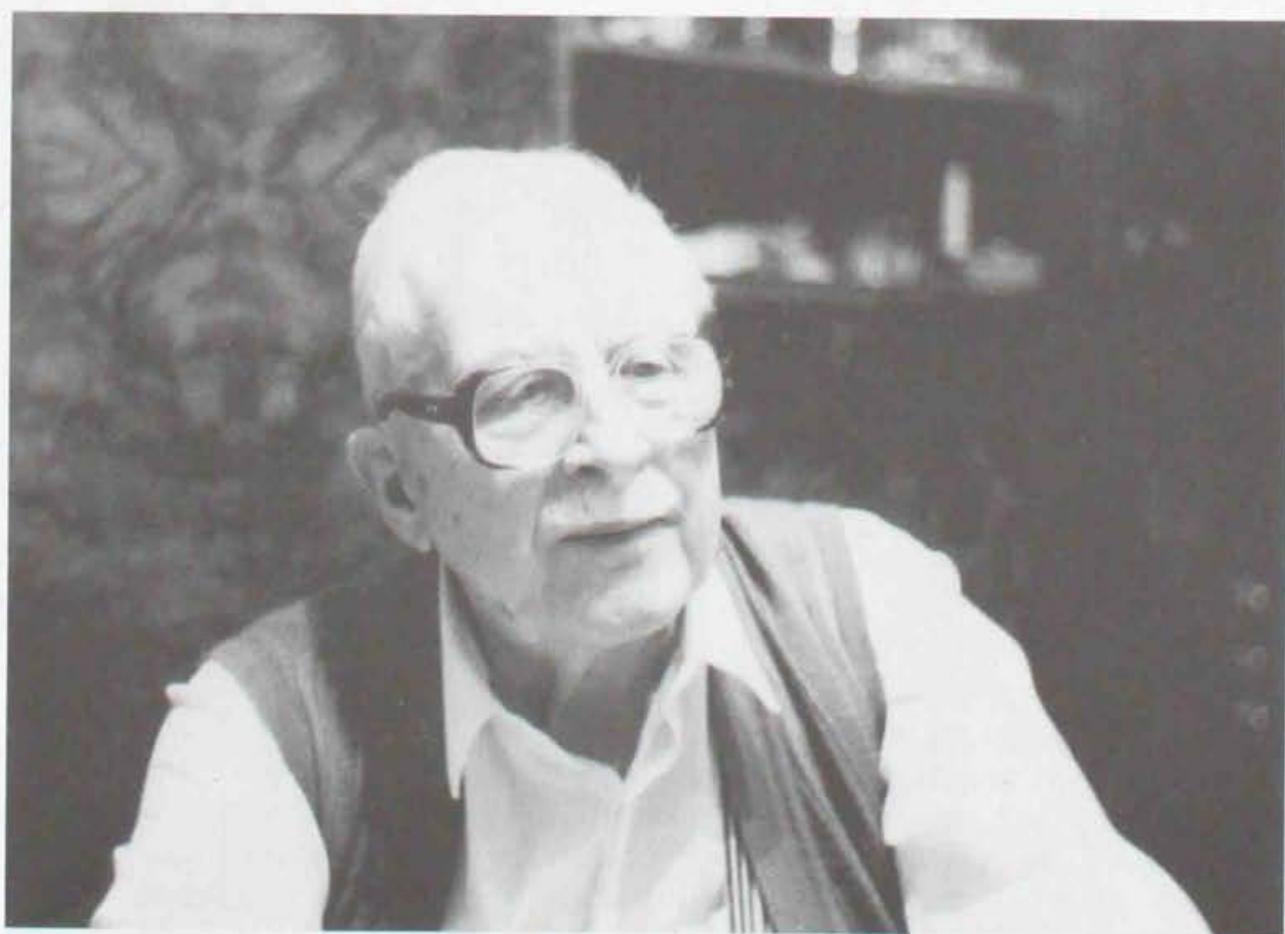
Vědom si svých sil i možností, kterými disponoval vedle své náročné profese, nerozptyloval se při studiu přílišnou rozmáchlosti záběru, nýbrž věnoval se především otázkám lingvistickým. K uvedenému oboru přirozeně tíhl také díky svému jazykovému vybavení získanému v rodinném prostředí, kde vícestupňový generační svazek ilustroval národnostní skloubení a jazykovou pestrost obyvatel Rakousko-Uherské monarchie.

Sledujeme-li časový žebříček, jehož jednotlivé příčky představují měsíce, roky a desetiletí úsilí členěného na sféru pracovní a zájmovou, tají se dech nad množstvím fundovaných studií na obou stranách.

V obrazci jednoduché lineární grafiky jsou na počátku intenzívni kontakty s Romy a následné mapování romských osad v širokém okolí Bratislavu, Sence, Trnavy, Piešťan a Nového Mesta nad Váhom v letech 1934 - 1939.

Výkon vojenské služby jej v letech 1943 - 1944 zavedl na Ukrajinu a na Krym, kde působil jako lékař-bakteriolog. I této příležitosti využil k navázání kontaktů s tamějšími Romy, od nichž získal též první informace o holokaustu v pojízdných plynových komorách jednotkami Waffen-SS.

Po roce 1945, kdy krátce působil v Trenčíně a v Bratislavě, odchází v roce 1948 do Košic, kde zahajuje svou činnost jako patolog v čele ústavu, který bylo třeba od základu vybudovat a uvést do života. Mnoho sil také věnuje budování nově založené lékařské fakulty pozdější Univerzity P. J. Šafárika.

leden 1997

Foto: E. Žlnayová

Tyto pracovní povinnosti jej na dvě desetiletí pohltily natolik, že mu na výzkumy v térenu mezi východoslovenskými Romy zbývalo jen velmi málo času a jeho kontakty s nimi byly vzhledem k jeho praktickým znalostem romštiny spíše „parlamentářské povahy“.

Charakteristická dvojkolejnosc jeho životní a profesní dráhy, která byla ostatně přiznačným fenomenem osudu části nekonformní inteligence v dobách normalizační šedi, se naplno projevila po roce 1969.

Bezprostřední příčinou byla pobouřená reakce tehdejší moci na jeho články upozorňující na nebezpečí zastřeného protiromského rasismu ve sdělovacích prostředcích a na stránkách oficiálního tisku. Stal se tehdy terčem prudkých útoků deníku ÚV KSS Pravdy, které se vzhledem k postavení tohoto deníku rychle rozšířily. (V té době se zřejmě objevilo i krycí jméno *Garudo* - Utajený jako značka namísto iniciál.)

V letech 1970 - 1973 byl profesor Kutlík členem předsednictva Okresního výboru Svazu Cikánů-Romů v Košicích a stal se spoluorganizátorem prázdninových pobytů a rekreačních akcí pro romské děti.

V roce 1973 na něho těžka doby dolehla velmi kuriozním způsobem: Působil sice jako primář-patolog v psychiatrické léčebně v Pezinku, avšak bez vlastní pracovny, bez personálu a bez odpovídajícího platu. Byly to „čtyři roky intelektuální basy“, jak sám s úsměvným nadhledem konstatuje. A tak - snad s o to větším elánem - navazuje na svou předchozí teoretickou jazykovědnou činnost a zaměřuje se tentokrát na migrace a diasporu Romů na Středním a Blízkém východě, v sousedních oblastech jihovýchodní Evropy a v severovýchodní Africe.

I v současnosti přibývají na příčky žebříku položky, údaje a zprávy člověka o člověku, jakýsi atest lidství, který svou celoživotní prací vystavil profesor Kutlík i sám sobě.

Anna Žigová

PŘEHLED ROMISTICKÝCH PRACÍ PROF. MUDR. I. E. KUTLÍKA-GARUDA: PŮVODNÍ ROMISTICKÉ PRÁCE / ROMISTISCHE ORIGINALARBEITEN

Zur 150. Wiederkehr des Geburtstags von Josef Habsburg, dem verkannten großen Romani-Sprachforscher

Kutlík-Garudo, I. E.

Anzeiger der phil.-hist. Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften
119, 1982 (So. 8), 158 - 176

Zur Geographie der Zigeunerbenennungen vom Indus bis zum Ibar

Kutlík-Garudo, I. E.

Gegenbaurs morphol. Jahrb. 134, 1987 (3), 249 - 289

Die ägyptischen sogenannten Barmakiden und die mediävale Zigeunermigrations-Zeitforschung

Kutlík-Garudo, I. E.

Gegenbaurs morphol. Jahrb. 134, 1988 (6), 831 - 845

O začiatkoch romistiky na Slovensku

Kutlík-Garudo, I. E.

Slovenský národopis 36, 1988 (1), 45 - 57

Rom, alebo Róm?

Kutlík-Garudo, I. E.

Slovenská reč 56, 1991 (4), 222 - 229

Sprachliches und Zeitliches zur Zigeunerimmigration in Armenien und Palästina im Mittelalter

Kutlík-Garudo, I. E.

Zeitschr. der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft 143, 1993 (2), 265 - 286

Cigánske nárečia na Slovensku in: *Encyklopédia jazykovedy* (ed.: Mistrik, J. a kol.)

Kutlík-Garudo, I. E.

Bratislava, Vydavateľstvo Obzor 1993, 95 - 96

Dve vlašickoromské pohádky

Stojka C.- Kutlík-Garudo, I. E.

Romano džaniben III, 1996 (4), 16 - 24

Olaskí, Valašskí, alebo Vlašickí Romovia?

Kutlík-Garudo, I. E.

Romano džaniben IV, 1997 (1-2), 35 - 38

PŘEHLEDOVÉ PRÁCE V ROMISTICE / ÜBERSICHTSAUFSÄTZE IN DER ROMISTIK

Cigánske nárečia na Slovensku

Kutlík, I.

Naša veda 7, 1960 (10), 609 - 613

Ako písal romské slová?

Kutlík, I.

Roma 1993 (8-9), 32 (poznámka: bez údaja ročníka)

KRITICKÉ PRÁCE V ROMISTICE /

KRITISCHE BERICHTE UND BEITRÄGE IN DER ROMISTIK

Poznámky k práci E. Čajánkovej „Život a kultúra rožkovianskych Cigáňov“

Kutlík, I.

Slov. národopis 4, 1956 (6), 602 - 608

(Kritizovaná práce byla uverejnená in: *Slovenský národopis* 2, 1954 [1 - 2], 149 - 175 s pokračovaním v 2, 1954 [3 - 4], 285 - 308)

Emília Horváthová, Cigáni na Slovensku, historicko-etnografický náčrt

Bratislava, Slovenská akadémia vied 1964 (recenze)

Kutlík, I.

Historický časopis 13, 1965 (4), 619 - 622